

تحلیل محتوای چهار دهه پژوهش در سیاست‌های پولی بانک مرکزی: با نگاهی به «عملیات بازار باز» (بر مبنای مدارک نمایه‌شده در پایگاه وب آوساینس در بازه زمانی ۱۹۸۱-۲۰۲۰)

الهام عسکریان کاخ*

سمیه قویدل**

نصرت ریاحی نیا***

DOI: 10.22096/esp.2023.522723.1468

[تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۰/۲۰ - تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۷/۲۱]

چکیده

هدف پژوهش تحلیل محتوای پرونده‌های علمی سیاست‌های پولی بانک مرکزی، با نگاهی به «عملیات بازار باز» جهت آگاهی از سیر تکاملی ساختار علمی و سیاست‌گذاری بهتر برای آینده است. پژوهش حاضر مطالعه کاربردی از نوع توصیفی است که با فنون علم‌سنجی، به روش تحلیل محتوای کمی در برون‌دادهای علمی نمایه‌شده در پایگاه وب آوساینس، در قلمرو سیاست پولی و عملیات بازار باز بین سال‌های ۱۹۸۱ تا ۲۰۲۰ انجام شد. نتایج نشان داد طی چهار دهه، روند رشد تولیدات علمی قلمرو مورد بررسی صعودی بوده است. Federal Reserve System USA فعال‌ترین مؤسسه و ایالات‌متحده و انگلستان، فعال‌ترین کشورهای قلمرو مذکور می‌باشند. پرسامدترین موضوعات مشترک چهار دهه، «سیاست پولی» و «تورم» بوده و همچنین در سه دهه اخیر موضوعات «نرخ ارز»، «نرخ بهره»، «هدف‌گذاری تورم»، «بانک مرکزی»، «سیاست پولی بهینه»، «چرخه کسب‌وکار» و «سیاست مالی» مورد توجه پژوهشگران بوده‌اند؛ درحالی‌که توجه چندانی به «عملیات بازار باز» نشده است. فنون علم‌سنجی تصویری جامع از سیر مطالعاتی و شناسایی موضوعات پژوهشی قلمرو سیاست‌های پولی و عملیات بازار باز و همچنین تأثیر رویدادهای مهم اقتصادی

* دانشجوی دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران. «نویسنده مسئول»

Email: e.askarian@cbi.ir

** دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه

خوارزمی، تهران، ایران.
Email: s.ghavidel@tehranpl.ir

*** استاد علم اطلاعات و دانش‌شناسی، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه

خوارزمی، تهران، ایران.
Email: ghavidel62@gmail.com

بر روند تحقیقات ارائه نمود. در حوزه عملیات بازار باز، شکاف عمیقی بین پژوهش‌ها با سیاست اجرایی بانک‌های مرکزی کشورها وجود دارد. تصمیم‌گیرندگان باید به پژوهش در زمینه سیاست پولی و ابزارهای اجرای آن توجه بیشتری نشان دهند.

واژگان کلیدی: سیاست پولی؛ بانک مرکزی؛ عملیات بازار باز؛ علم‌سنجی؛ تحلیل محتوا.
طبقه‌بندی موضوعی: E52, E58, E50.

۱. مقدمه و بیان مسئله

سیاست پولی، مجموعه اقداماتی است که توسط دولت‌ها جهت تأثیرگذاری بر فعالیتهای اقتصادی، به‌ویژه با تغییر در منابع مالی، اعتباری و تغییر نرخ بهره انجام گرفته^۱ و سبب کنترل، جهت‌دهی و هدایت فعالیتهای اقتصادی جامعه می‌شود.^۲ در حال حاضر، بانک مرکزی به منزله تنها ناظر و مجری اعمال سیاست‌های پولی هر کشور، تأثیری عمیق بر ساختار سیاست اقتصادی کشور و همینطور دولت‌ها دارد. بنا بر شرایط و تحولات اقتصادی، سیاسی و اجتماعی هر کشور در برهه‌های مختلف، سیاست‌گذاران پولی و بانک مرکزی ابزارهای مقتضی به کار برده‌اند.^۳ به عبارت دیگر، بانک‌های مرکزی ابزارهای متنوع و متعددی برای اجرای سیاست‌های پولی دارند تا در شرایط ویژه بنا بر اقتصاد کلان کشور، راهبرد سیاست‌گذاری پولی و مالی مناسبی در پیش گیرند.^۴ امروزه، اجرای سازوکارهای «عملیات بازار باز» (Open Market Operation)، به مثابه یکی از ابزارهای اساسی و مؤثر بهبود سیاست پولی است^۵ و یکی از مهم‌ترین ابزارهای غیر مستقیم اجرای سیاست پولی بانک مرکزی، امکان مدیریت بهینه نقدینگی، بازار پول و سرمایه را جهت کنترل نرخ تورم و همچنین مقدمات رشد اقتصادی مقدور ساخته است.^۶ «عملیات بازار باز» نیز، در شرایط مختلف با توجه به اهداف متفاوت کلان اقتصادی، به طرق مختلف انجام می‌پذیرد.^۷ کشور ایران نیز، در راستای اجرای چهارچوب جدید سیاست‌گذاری پولی، با هدف مدیریت نرخ سود در بازار بین‌بانکی و نهایتاً کنترل نقدینگی و مهار تورم و نیز فراهم کردن بستر لازم برای سیاست پولی مبتنی بر هدف‌گذاری تورم، با استفاده از ابزارهای کوتاه‌مدت غیر مستقیم سیاست پولی، مبادرت به اتخاذ تصمیمات جدید و اجرای «عملیات بازار باز»، نموده است.^۸

1. "Monetary policy", Britannica, Last modified June. 2020, 17 <https://www.britannica.com/topic/monetary-policy>.

۲. مهدی تقوی، و علی‌اصغر لطفی، «بررسی اثرات سیاست پولی بر حجم سپرده‌ها، تسهیلات اعطایی و نقدینگی نظام بانکی کشور (طی سال‌های ۱۳۸۲-۱۳۷۴)»، پژوهشنامه اقتصادی ۶، شماره ۲۰ (فروردین ۱۳۸۵): ۱۴۲.

۳. احسان رسولی‌نژاد، «اثرسنجی سیاست پولی بانک مرکزی ایران بر توسعه درآمدی بانک‌ها»، تحقیقات توسعه اقتصادی ۱۶ (۱۳۹۳): ۵۳.

۴. سعید بیات، و پویا جیل عاملی، «الزامات سیاست‌گذاری تحت شرایط مختلف اقتصادی کلان: کاربردی از داده‌های خرد قیمتی»، پژوهش‌های پولی-بانکی ۱۲، شماره ۳۹ (مهر ۱۳۹۸): ۵.

5. Zheng Qiao, and Yangshu Liu, "Open market operation effectiveness in China", *Emerging Markets Finance and Trade*, 53 no. 8 (August 2017): 1707.

۶. علی دهقان هراتی، حسین مهرابی بشرآبادی و علیرضا رهبر دهقان، «بررسی تأثیر سیاست‌های مالی و مالیاتی بر تجارت بخش کشاورزی در ایران»، برنامه‌ریزی و بودجه ۱۹، شماره ۱ (۱۳۹۳): ۲۲؛ حسین میثمی و کامران ندیری، «عملیات بازار باز با اوراق بهادار دولت و بانک مرکزی»، تحقیقات مالی اسلامی ۱، شماره ۹ (۱۳۹۴): ۱۲۳.

7. David G. Mayes and Jan Toporowski. *Open market operations and financial markets*. (New York: Routledge, 2007), 13.

۸. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، «آغاز به کار اجرای عملیات بازار باز در بانک مرکزی»، قابل دسترس در <https://cbi.ir/showitem/19800.aspx,21/10/1398>

از این رو پژوهش‌هایی در قلمرو مذکور صورت گرفته که با گذشت زمان منجر به شکل‌گیری ساختار علمی سیاست پولی در سطح بین‌الملل شده و اغلب، به عنوان مقالاتی معتبر در پایگاه‌های معتبر استنادی همچون وب‌آوساینس (WOS) نمایه شده و در تحلیل‌های علم‌سنجی مورد استفاده قرار می‌گیرند. نتایج علم‌سنجی تحلیل محتوای کمی را مقدور می‌سازد. تحلیل محتوا به منزله روشی استاندارد جهت شناسایی ویژگی‌های پژوهش‌ها است که از طریق آن، ضمن تعیین گرایش‌های موضوعی قلمرو پژوهشی، این امکان فراهم می‌شود تا در انجام سیاست‌های پژوهشی، برنامه‌ریزی مؤثرتری به کار بست، پیشرفت‌های حاصل را ارزیابی و حتی کیفیت پژوهش‌ها را ارتقا داد. در اتخاذ سیاست‌های راهبردی و خط‌مشی پژوهشی در قلمرو سیاست‌گذاری پولی نیز تعیین زمینه‌های موضوعی که تولید علمی بیشتری را به خود اختصاص داده‌اند و نیز موضوعاتی که مورد غفلت قرار گرفته‌اند، تأثیر بسزایی دارد. نیاز به بررسی پژوهش‌هایی که تاکنون در قلمرو سیاست پولی انجام شده و این‌که تولیدات علمی مذکور به چه سمت‌وسویی رفته‌اند و آیا تاکنون موضوعات پژوهشی، همگام با تحولات موجود در این قلمرو بوده‌اند، دارای اهمیت بوده و ضرورت بررسی روند تحقیقات این قلمرو و تحلیل محتوای آنها بیش از پیش احساس می‌شود.

پیشرفت و توسعه همه‌جانبه یک کشور رابطه مستقیمی با میزان توان علمی آن کشور دارد.^۹ بر پایه سیاست و برنامه کلان کشور در چشم‌انداز ۱۴۰۴، ایران باید در سال ۱۴۰۴ در قلمروهای علمی و فناوری، توسعه اقتصادی و صنعتی مقام اول را در منطقه کسب کند؛ از این رو یکی از مؤلفه‌های این چشم‌انداز، توسعه اقتصادی دانش‌محور است. در نقشه جامع علمی کشور سال ۱۳۹۰، اقتصاد در الویت الف راهبرد کلان ملی مطرح شده است.^{۱۰} فعالیت‌های پژوهشی تأثیر مستقیمی بر اقتصاد و بالعکس دارند. تبیین وضع موجود برون‌دادهای علمی، ترسیم مسیر آتی و نیز توسعه و کسب چشم‌انداز روشنی از آینده دارای اهمیت ویژه است. با توجه به اتخاذ تصمیمات جدید و اجرای «عملیات بازار باز»، توسط بانک مرکزی در قلمرو سیاست پولی، مسئله پژوهش حاضر بر آن است تا مشخص نماید، پژوهش و برون‌دادهای علمی در سیاست‌های پولی بانک مرکزی در سطح بین‌الملل و در پیوند با تحولات اقتصادی چگونه بوده، در قلمرو سیاست پولی و ابزارهای مهم آن، پژوهش‌های انجام‌شده چگونه‌اند، سیاست‌های پژوهشی در هماهنگی با سیاست‌های کلان اقتصادی اتخاذشده یا خیر.

۹. رحیم علیجانی و نورالله کرمی، مطالعات سنجش کمی: کتاب‌سنجی، علم‌سنجی، اطلاع‌سنجی، وب‌سنجی (تهران: چاپار، ۱۳۸۸)، ۲۷.

۱۰. شورای عالی انقلاب فرهنگی، «نقشه جامع علمی کشور»، قابل دسترس در ۱۴/۳/۱۳۹۰، <https://www.msrt.ir/file/download/page-۱۴۸۸۲۸۴۳۴۵/m.۰۱.pdf>

تحلیل محتوای پرونده‌های علمی، علاوه بر روشن نمودن خط سیر و سیاست کلی حاکم بر قلمرو مدنظر، ابزار مناسبی برای ارزیابی و تحلیل موضوع در گذر زمان و سیر تحول قلمرو پژوهشی سیاست پولی خواهد بود.^{۱۱} تحولات اقتصادی در طول تاریخ درس‌های مهمی برای عبور از بحران‌ها به سیاست‌گذاران قلمرو سیاست پولی ارائه نموده‌اند. موفقیت در سیاست‌گذاری پولی، مستلزم نوآوری و برنامه‌ریزی‌های کلان مناسب در سطح بین‌المللی است؛ بنابراین پژوهش حاضر بر آن است تا با تحلیل محتوای پژوهش‌های چهار دهه تصویری روشن از شرایط حاکم بر پژوهش‌های قلمرو سیاست پولی ارائه دهد. پایش مورد نظر، در سطح کلان، به تدوین راهبردهای سیاست پولی خردمندانه و در سطح خرد، در جهت‌دهی به پژوهشگران در پژوهش‌ها کمک شایانی خواهد نمود و همچنین، یاریگر برنامه‌ریزان، مدیران و سیاست‌گذاران قلمرو سیاست پولی خواهد بود.

۲. سؤال‌های پژوهش

۱. روند توزیع و فراوانی مدارک منتشرشده قلمرو سیاست پولی در چهار دهه اخیر چگونه است؟
۲. روند توزیع و فراوانی مدارک منتشرشده زمینه موضوعی «عملیات بازار باز» در چهار دهه اخیر چگونه است؟
۳. رتبه‌بندی کشورها و سازمان‌های فعال بر اساس میزان تولید مقاله در قلمرو موضوعی سیاست پولی چگونه است؟
۴. پرکارترین نویسندگان بر اساس میزان تولید مقاله در قلمرو موضوعی سیاست پولی کدام‌اند؟
۵. پربسامدترین کلیدواژه‌های قلمرو موضوعی سیاست پولی در چهار دهه اخیر کدام‌اند؟
۶. پربسامدترین مجلات هسته قلمرو موضوعی سیاست پولی کدام‌اند؟
۷. پربسامدترین مقالات پراستناد قلمرو موضوعی سیاست پولی کدام‌اند؟

۳. هدف پژوهش

هدف اصلی تحلیل محتوای چهار دهه پژوهش در سیاست‌های پولی بانک مرکزی با نگاهی به «عملیات بازار باز» (بر مبنای مدارک نمایه‌شده در پایگاه وب‌آوساینس در بازه زمانی ۱۹۸۱-۲۰۲۰) است.

۱۱. نادر حقانی، و مجید تژادمعصوم، «تحلیل زبانی و موضوعی مجله رشد آموزش زبان از بدو انتشار تاکنون»، رشد آموزش زبان ۲۴ (پاییز ۱۳۸۶): ۷.

۴. چهارچوب نظری

برلسون معتقد است تحلیل محتوا یک شیوه پژوهشی است که برای تشریح عینی، منظم و کمی محتوای آشکار پیام‌های ارتباطی به کار می‌رود.^{۱۲} ولیزر و وینر نیز تحلیل محتوا را هر رویه نظام‌مندی که به منظور بررسی محتوای داده‌های ضبط‌شده طراحی شده باشد، تعریف می‌کنند؛^{۱۳} از این‌رو تحلیل محتوای کمی از چهار ویژگی عینی‌بودن، منظم‌بودن، آشکاربودن و کمی‌بودن برخوردار است.^{۱۴} روش تجزیه و تحلیل داده‌ها در تحلیل محتوای کمی با توجه به هدف پژوهش، توصیفی یا تحلیلی است. در نوع توصیفی، تحلیل فراوانی موضوع مورد بررسی در مقوله‌هایی قابل شمارش نمایان است و در نوع تحلیلی، تحلیل فراوانی به همراه تحلیل همبستگی عناصر و مفاهیم جهت انسجام و همبستگی و گسستگی، بررسی می‌شود.^{۱۵}

پژوهش حاضر با تحلیل محتوای برون‌دادهای علمی سیاست پولی در پایگاه WOS مشخص می‌کند که این تولیدات چگونه بوده و در حال حاضر به کدام سو در حال حرکت است. انتظار می‌رود، نتایج مربوط به علم‌سنجی که یکی از متداول‌ترین روش‌های ارزیابی فعالیت‌های علمی و مدیریت پژوهش‌های یک قلمرو موضوعی است^{۱۶} و تحلیل محتوا که منتهی به شناسایی موضوعات اصلی و فرعی برون‌دادهای علمی پژوهشگران قلمرو سیاست پولی می‌شود، بتواند علایق پژوهشی پژوهشگران و موضوعات روز را مشخص نماید؛ همچنین می‌توان کشورهایی که بیشترین میزان تولید علمی در این زمینه داشته‌اند، مؤسسات و نویسندگان پرتولید، ترسیم نقشه علمی این قلمرو با تعیین گرایش موضوعی تولیدات علمی و همچنین تعیین موضوعاتی که کمتر مورد توجه واقع شده‌اند و نوع مدارک را مشخص نمود.

۵. پیشینه پژوهش

بررسی عوامل مؤثر بر ضریب تأثیر نشریات قلمرو اقتصاد عنوان پژوهشی است که توسط عطاپور و همکاران^{۱۷} انجام شده و گردآوری داده‌ها با روش علم‌سنجی از طریق پایگاه استنادی علوم جهان

-
12. Bernard Berelson, *Content Analysis in communication Research* (New York: Hafner, 1971), 59.
13. Michael H. Walizer and Paul L. Wienir, *Research methods and analysis* (New York: Harper & Row, 1978), 13.
۱۴. رضا جعفری هرنیدی، احمدرضا نصر، و سید ابراهیم میرشاه جعفری، «تحلیل محتوا روشی پرکاربرد در مطالعات علوم اجتماعی، رفتاری و انسانی، با تأکید بر تحلیل محتوای کتاب‌های درسی»، روش‌شناسی علوم انسانی (حوزه و دانشگاه) ۱۴، شماره ۵۵ (۱۳۸۷): ۴۹.
۱۵. محمدرضا قاندى، و علیرضا گلشنی، «روش تحلیل محتوا، از کمی‌گرایی تا کیفی‌گرایی»، روش‌ها و مدل‌های روان‌شناختی ۲۳ (اردیبهشت ۱۳۹۵): ۸۰.
۱۶. فریده عصاره، غلامرضا حیدری، فیروزه زارع فراشبندی، و محسن حاجی‌زین‌العابدینی، از کتاب‌سنجی تا وب‌سنجی (تهران: چاپار، ۱۳۸۸) ۲۷.
۱۷. هاشم عطاپور، عبدالرضا نوروزی چاکلی، و محمد حسن‌زاده، «بررسی و تحلیل عوامل مؤثر بر ضریب تأثیر نشریات حوزه اقتصاد مورد تأیید وزارت علوم، تحقیقات و فناوری»، سیاست علم و فناوری ۲، شماره ۱ (۱۳۸۸): ۵۳-۶۶.

اسلام نشان داده رابطه معنی‌داری بین عوامل هم‌آیندی مؤلفان، تأخیر در انتشار به موقع، خوداستنادی، کیفیت مقالات، نسبت مقالات مروری و میزان رد مقالات با ضریب تأثیر نشریات وجود دارد. رشیدی آشتیانی و لاریجانی^{۱۸} با تحلیل محتوای نشریات قلمرو اقتصاد، نتیجه گرفتند که گرایش موضوعی مقالات با استفاده از طبقه‌بندی نشریه بین‌المللی ادبیات اقتصادی در قالب هفده موضوع اصلی قرار گرفته است و بیشترین فراوانی مربوط به موضوع «اقتصاد مالی»، «اقتصاد کلان و اقتصاد پولی» و «اقتصاد بین‌الملل» است. در پژوهش مقدم و همکاران،^{۱۹} با استفاده از تحلیل محتوا به ارزیابی میزان انطباق مطالعات اقتصاد کلان با اولویت‌های پژوهشی اقتصاد ایران پرداخته شد. نتایج نشان داد انطباق مورد نظر وجود ندارد و باید پژوهش‌های بیشتری در موضوعاتی همچون سیاست پولی و بانکداری مرکزی، اقتصاد کلان نفت و گاز، محیط اقتصاد کلان ایران و نیز اقتصاد کلان دولت، انجام شود. خاصه و سلامی^{۲۰} با روش تحلیل محتوای کمی، دو دهه پژوهش در قلمرو بازاریابی اطلاعات را تحلیل نمودند که زیرشاخه‌های «بازاریابی تعاملی اطلاعات»، «بازاریابی اطلاعات بین‌زبانی» و «رابط»، مباحثی بودند که بیشترین تحقیقات قلمرو مذکور را به خود منعطف کرده‌اند. نظرپور و عبادی^{۲۱} در تأکید بر اهمیت نقش بازار ثانویه اوراق بهادار اسلامی در گسترش عملیات بازار باز، طی تحقیقی با استفاده از روش تحلیل محتوا، به این نتیجه رسیدند که توسعه بازار ثانویه از مهم‌ترین راهکارها برای اجرای عملیات بازار باز، به‌ویژه برای کشورهای اسلامی و در تطابق با موازین شرعی است که از طریق آن می‌توان سرمایه‌ها را به سمت بازارهای مالی سوق داد؛ نتایج پژوهش تیرگر و آق‌آلری^{۲۲} با هدف ارزیابی وضعیت انتشار مقالات مرتبط با کلیدواژه اقتصاد، اقتصاد مقاومتی و اقتصاد اسلامی، با استفاده از روش علم‌سنجی، نشان داد تعداد اندکی از بروندهای علمی با موضوع اقتصاد مقاومتی مرتبط می‌باشند و با توجه به اهمیت این مقوله، نیاز به مطالعه بیشتر پیرامون این موضوع وجود دارد. پژوهش شمسی‌نژاد و بریهی^{۲۳} با استفاده از تحلیل محتوای منابع کتابخانه‌ای، در صدد اثبات این مسئله

۱۸. اعظم رشیدی آشتیانی، و حسن لاریجانی، «تحلیل محتوای نشریه‌های علمی-پژوهشی در حوزه موضوعی اقتصاد در سال‌های ۱۳۸۵-۱۳۸۹»، فصلنامه علمی-پژوهشی برنامه و بودجه ۱۶، شماره ۳، (۱۳۹۰): ۱۳۳-۱۵۷.

۱۹. وحید مقدم، محمد واعظ، و نعمت‌اله اکبری، «ارزیابی میزان انطباق مطالعات اقتصاد کلان ایران با اولویت‌های پژوهشی اقتصاد ایران به روش تحلیل محتوا»، راهبرد اقتصادی ۱، شماره ۱ (۱۳۹۱): ۴۷-۶۹.

۲۰. علی‌اکبر خاصه، و مریم سلامی، «تحلیل محتوای دو دهه پژوهش در حوزه بازاریابی اطلاعات»، فصلنامه مدیریت اطلاعات و دانش‌شناسی ۱، شماره ۴ (۱۳۹۳): ۶۳-۷۸.

۲۱. محمدنقی نظرپور، و روح‌الله عبادی، «نقش بازار ثانویه اوراق بهادار اسلامی، در گسترش عملیات بازار باز»، اقتصاد و بانکداری اسلامی ۴، شماره ۱۲ (۱۳۹۴): ۷-۳۲.

۲۲. آرام تیرگر، و زهرا آق‌آلری، «بروندا علمی مجلات علوم انسانی در خصوص اقتصاد مقاومتی»، نشریه علم‌سنجی کاسپین ۲، شماره ۲ (۱۳۹۴): ۱۶-۲۳.

۲۳. سعید شمسی‌نژاد، و حسین بریهی، «صندوق سرمایه‌گذاری مشترک بازار پول در بازار بین‌بانکی ریالی ایران»، جستارهای اقتصادی ۱۶، شماره ۳۱ (۱۳۹۸): ۲۴۵-۲۷۰.

بوده که بانک مرکزی می‌تواند از صندوق سرمایه‌گذاری مشترک بازار پول، به منزله ابزاری برای کارا تر نمودن نقش بازار بین‌بانکی در سیاست‌های پولی، استفاده نماید. نتایج نشان داد بانک مرکزی در جایگاه تنظیم‌کننده بازار بین‌بانکی، می‌تواند با اتخاذ سیاست‌های مناسب در تشکیل این صندوق، استفاده از آن را تسهیل نماید.

در خارج از کشور، کوپه^{۲۴} نشریات پایگاه Econlit را بررسی نموده، موقعیت غالب ایالات متحده را در تولید علمی قلمرو اقتصاد نشان داد. با گذشت زمان اروپا در زمینه تولید علمی قلمرو اقتصاد در حال پیشی گرفتن از آمریکا است. موراگا و همکاران^{۲۵} در بررسی ژورنال‌های قلمرو اقتصاد به این نتیجه رسیدند که تعداد اندکی از نویسندگان پرتولید وجود دارند که توزیع هم‌نویسندگی بین آنها بسیار نامتعادل بوده و شبکه‌های هم‌نویسندگی ضعیف است. پژوهش راموس و همکاران^{۲۶} با هدف مطالعه و تعیین کمیت تولید علم در قلمرو اقتصاد و کسب‌وکار در دانشگاه‌های اسپانیا، انجام شد و نشان داد که وجود تعداد زیادی از پژوهشگران تمام‌وقت یا مشارکت و همکاری با مؤسسات بین‌المللی، تأثیر مثبتی بر میزان تولید علم دارد. جامعه پژوهش چانلین و همکاران^{۲۷} داده‌های مرتبط با بیست مجله برتر اقتصادی نمایه استنادی علوم اجتماعی چین (CSSCI) بود که نشان داد از آنجا که نمایه‌سازی کلیدواژه‌های CSSCI هنوز استاندارد نشده، کلیدواژه‌های متون اقتصاد بیشتر به نظر نویسنده وابسته هستند؛ بنابراین چنین کلیدواژه‌هایی نمی‌توانند تمام دانش را پوشش دهند و بخش مهمی از دانش مغفول خواهد شد. همچنین، ندروف^{۲۸} به بررسی کتاب‌شناختی پژوهشگران قلمرو اقتصاد در مجلات برتر بین‌المللی پرداخته و نشان داد دانشگاه‌های هلند از نظر میزان تولید در ژورنال‌های ISI در مقایسه با دانشگاه‌های دیگر دانشگاه‌ها عملکرد خوبی داشتند، اما تأثیر استناد آنها متوسط بوده است. پژوهش کاردوسو و همکاران^{۲۹} به بررسی عملکرد تحقیقاتی فارغ‌التحصیلان دکترا در اقتصاد کار پرداخته است. به لحاظ تعداد

24. Tom Coupé, "Revealed performances: Worldwide rankings of economists and economics departments, 1990-2000", *Journal of the European Economic association* 1, no. 6 (2003): 1309-1345.

25. José Luis Moraga-González, Marco J. van der Leij, and Sanjeev Goyal, "Economics: An Emerging Small World", *Journal of political economy* 114, no. 2 (2004): 403-412.

26. Raúl Ramos, Vicente Royuela, and Jordi Suriñach, "An analysis of the determinants in Economics and Business publications by Spanish universities between 1994 and 2004", *Scientometrics* 71, no. 1 (2007): 117-144.

27. Jiang Chunlin, Du Weibin, and Li Jiangbo, "Economy Papers Map of Co-occurrence Analysis Based on CSSCI", *Journal of Information* 27, no. 9 (2008): 78-80.

28. Anton Nederhof, "Policy impact of bibliometric rankings of research performance of departments and individuals in economics", *Scientometrics* 74, no. 1 (2008): 163-174.

29. Ana Cardoso, Paulo Guimarães, and Klaus Zimmermann, "Comparing the early research performance of PhD graduates in labor economics in Europe and the USA", *Scientometrics* 84, no. 3 (2010): 621-637.

تحلیل محتوای چهار دهه پژوهش در سیاست‌های پولی بانک مرکزی ... / عسکریان کاخ و ... ۳۳

انتشارات، نتایج حاکی از بهره‌وری بالاتر فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌های اروپایی نسبت به دانشگاه‌های ایالات متحده است، اما از نظر کیفیت، تفاوتی ندارد. هوفر و همکاران،^{۳۰} تحلیلی علم‌سنجی در مورد کنفرانس‌ها انجام دادند که ساختار موضوعات مورد علاقه جدید در قلمرو مطالعات تجاری را نشان داد. بیشترین کلیدواژه‌ها به ترتیب درباره شرکت‌های چندملیتی، بازارهای نوظهور، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، بین‌المللی‌سازی و مدیریت دانش بودند. مطالعه ووگل و همکاران^{۳۱} بر اساس تجزیه و تحلیل کتاب‌شناختی مجلات حوزه کسب‌وکار نشان داد رتبه‌بندی مجلات، تحت تأثیر نگرش‌ها و هنجارهای اعضای جامعه علمی است. حنفی‌زاده و مرجعی^{۳۲} با هدف تبیین ادبیات نوظهور در قلمرو بانکداری، جهت‌گیری‌های موضوعی نویسندگان و مطالعات آتی قلمرو بانکداری را با استفاده از تکنیک تجزیه و تحلیل شبکه همبستگی در مقالات موجود در پایگاه وب‌آوساینس بررسی کرده و نتیجه گرفته‌اند نوشتارهای قلمرو بانکی در هشت موضوع رقابت، بدهی، صرفه‌های ناشی از مقیاس، بحران‌های مالی، اعتبار، پس‌انداز، بانکداری در حال گذار و امور مالی قرار می‌گیرد و دو قلمرو مطالعاتی بحران مالی و رقابت جوان‌ترین موضوعات قابل توجه در مطالعات آینده خواهند بود.

پیشینه‌ها حاکی از آن است که تاکنون روش تحلیل محتوای کمی و رویکرد علم‌سنجی جهت بررسی قلمرو سیاست پولی و ابزارهای آن مورد استفاده قرار نگرفته است. از یک سو با توجه به وسیع بودن انتشارات این قلمرو و از سوی دیگر انجام نشدن مطالعات علم‌سنجی روزآمد و جامع؛ ضرورت اجرای این پژوهش بیش‌ازپیش آشکار است. جهت پاسخگویی به هدف پژوهش، پاسخگویی به سؤالاتی که بتواند روند توزیع فراوانی مدارک منتشرشده، نوع منابع، نویسندگان پرتولید و سازمان‌های فعال قلمرو سیاست پولی در پایگاه استنادی وب‌آوساینس را نشان دهد و هم‌منظور تعیین کلیدواژه‌ها، مقالات و مجلات هسته، جهت تحلیل محتوا، ضروری به نظر می‌رسد.

۶. روش پژوهش

این پژوهش، مطالعه‌ای کاربردی از نوع توصیفی است که با استفاده از فنون علم‌سنجی، به روش تحلیل محتوا کمی اجرا شده است. جامعه آماری شامل مقالات علمی و کنفرانس‌ها در قلمرو

30. Katharina Hofer, Angela Elisabeth Smejkal, Zeynep Bilgin, and Gerhard A. Wuehrer, "Conference proceedings as a matter of bibliometric studies: the Academy of International Business 2006–2008", *scientometrics* 84, no. 3 (2010): 845-862.

31. Rick Vogel, Fabian Hattke, and Jessica Petersen, "Journal rankings in management and business studies: What rules do we play by", *Research Policy* 46, no. 10 (2017): 1707-1722.

32. Payam Hanafizadeh, and Seyedali Marjaie, "Trends and turning points of banking: a timespan view", *Review of Managerial Science*, 14 no 6 (2020): 1183-1219.

سیاست پولی در پایگاه وب‌آوساینس است که موضوعات سیاست پولی، ابزارها و نیز انواع آن، در عنوان، چکیده و کلیدواژه‌های آنها وجود داشته است. پایگاه وب‌آوساینس، قدیمی‌ترین و معتبرترین بانک اطلاعاتی نشریات تحقیقاتی و استنادی در جهان است که توسط ISI ایجاد شده است.^{۳۳} بدین منظور در بخش جست‌وجوی پیشرفته پایگاه وب‌آوساینس در فیلد موضوع و با محدودکردن نمایه‌های استنادی به مقالات علمی و کنفرانس‌ها به زبان انگلیسی، در محدوده زمانی ۱۹۸۱-۲۰۲۰، تعداد ۱۸۴۳۶ رکورد حاصل شد. جهت اطمینان از گستره موضوع و انتخاب کلیدواژه‌ها از سرعنوان‌های موضوعی کتابخانه کنگره و طبقه‌بندی JEL استفاده شده است. با توجه به هدف پژوهش که نگاهی به جایگاه عملیات بازار باز، به مثابه یکی از ابزارهای مطرح در موقعیت فعلی نظام بانکی ایران بوده، پژوهشگران روند توزیع فراوانی مدارک منتشرشده این قلمرو را نیز مورد بررسی قرار داده و به ۲۷ رکورد به زبان انگلیسی و در محدوده زمانی ۱۹۸۱-۲۰۲۰ دست یافتند. در این پژوهش با استفاده از قانون برادفورد ۱۰۵ کلیدواژه با فراوانی ۱۲ به بالا در تحلیل واژگانی، برای ساخت ماتریس هم‌رخدادی و ترسیم نقشه انتخاب شدند. قانون برادفورد توزیع موضوعی مقاله‌ها را نشان می‌دهد، طبق این قانون می‌توان کلیدواژه‌ها را به سه دسته تقسیم کرد: هسته، نزدیک به هسته و دور از هسته.^{۳۴} در مرحله بعد پس از مشخص کردن کلیدواژه‌های پربسامد و میزان هم‌رخدادی آنها، ماتریس مربعی متشکل از ۱۰۵ کلیدواژه ایجاد شد. هم‌رخدادی نشان می‌دهد هر کدام از موضوعات چند بار با سایر کلیدواژه‌های این قلمرو کنار هم قرار گرفته‌اند یا با هم ارتباط برقرار کرده‌اند. بررسی‌ها نشان می‌دهد که استفاده از ماتریس مربعی همبستگی در تحلیل‌های هم‌رخدادی منتج به کسب نتایج بهتر و واقع‌گرایانه‌تری می‌شود.^{۳۵} جهت یکدست‌سازی و پالایش داده‌ها از نرم‌افزار راور پری‌مپ (Ravar PreMap) استفاده شد؛ همچنین انجام تحلیل‌های علم‌سنجی، با استفاده از نرم‌افزار VOSviewer و Excel استفاده شده است. نرم‌افزار VOSviewer ابزاری قدرتمند و مفید جهت ساخت و تحلیل انواع شبکه‌های علمی قلمداد شده و پرکاربرد است.^{۳۶}

33. Caroline Birkle, David A. Pendlebury, Joshua Schnell, and Jonathan Adams, "Web of Science as a data source for research on scientific and scholarly activity", *Quantitative Science Studies* 1, no. 1 (2020): 370.

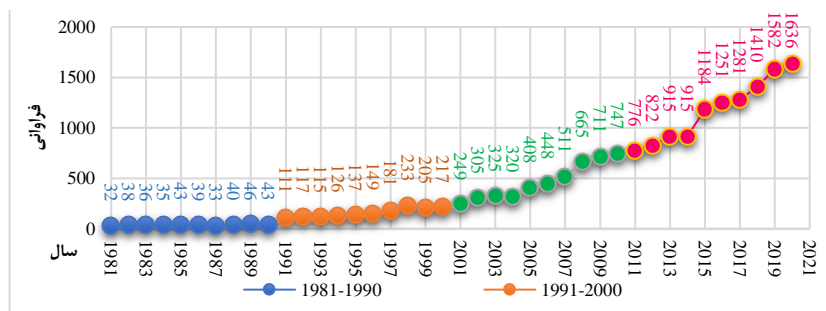
۳۴. افسانه حاضری، فاطمه مکی‌زاده، و الهام مباحثی، «تحلیل موضوعی مقالات مرتبط با اعتیاد در پایگاه مدلاین به روش خوشه‌بندی سلسله مراتبی»، مدیریت سلامت ۱۹، شماره ۶۶ (۱۳۹۵): ۵۱.

۳۵. شهاب نوبخت حقیقی، و علی‌اکبر خاصه، «ساختار دانش در پژوهش‌های جغرافیای روستایی با استفاده از رویکردهای تحلیل شبکه و مصورسازی علم»، فصلنامه انجمن جغرافیای ایران ۱۴، شماره ۵۰ (۱۳۹۵): ۲۲۸.

36. Ying Ding, Rousseau Ronald, and Wolfram Dietmar, "Visualizing bibliometric networks", *Measuring Scholarly Impact: Methods and Practice* (London: Springer International Pu, 2016): 289.

۷. تجزیه و تحلیل یافته‌ها

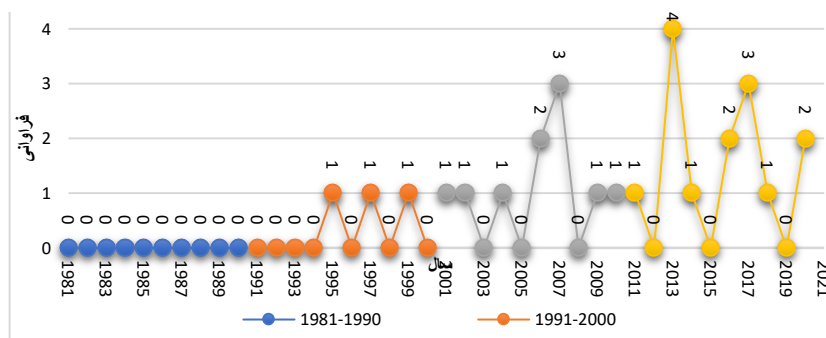
پاسخ به سؤال اول. روند توزیع و فراوانی مدارک قلمرو سیاست پولی چهار دهه اخیر چگونه است؟ طبق نمودار ۱، بر اساس مدارک نمایه‌شده در پایگاه وب‌آوساینس، در دهه نخست روندی ثابت و انتشارات اندکی نمایه‌شده است.

نمودار ۱. فراوانی منابع قلمرو سیاست پولی در چهار دهه (منبع: WoS)

در دهه دوم پرونده‌های علمی با روندی ملایم سیر صعودی یافته‌اند. در دهه سوم رفته‌رفته بر تعداد پرونده‌های علمی افزوده شده و در برخی سال‌ها همچون ۲۰۰۸ رشدی قابل توجه داشته است. در دهه چهارم اختلاف بین تولیدات علمی بین سال‌ها رشد چشمگیر انتشارات با کیفیت را در این پایگاه استنادی معتبر به همراه داشته است. در مجموع، پیوسته به طور چشمگیری بر میزان تولیدات علمی این قلمرو افزوده شده است. هر چند تحولات مهم اقتصادی و به خصوص رویدادهای جهانی همچون بحران‌های مالی در کمیت و نیز سمت‌وسوی تحقیقات تأثیر بسزایی داشته است.

پاسخ به سؤال دوم. روند توزیع و فراوانی مدارک منتشرشده زمینه موضوعی «عملیات بازار باز» در پایگاه وب‌آوساینس چگونه است؟

نمودار ۲. فراوانی منابع حوزه «عملیات بازار باز» در چهار دهه (منبع: WoS)

گرچه در منابع موجود در پایگاه در دهه اول و نیز تا نیمه دهه دوم مورد بررسی، منبعی در زمینه موضوعی «عملیات بازار باز» نمایه نشده است، اما به تدریج در دهه سوم و چهارم، مقالات بیشتری در این موضوع منتشر شده‌اند. بیشترین مدرک با موضوع عملیات بازار باز در سال ۲۰۱۳ و سپس ۲۰۰۷ و ۲۰۱۷ است.

پاسخ به سؤال سوم. رتبه‌بندی کشورها و سازمان‌های فعال بر اساس میزان تولید مقاله قلمرو موضوعی سیاست پولی چگونه است؟

داده‌های جدول ۱ نشان می‌دهد که ۷/۴۹۶ درصد از کل منابع قلمرو فوق توسط «فدرال رزرو آمریکا» تولید شده‌اند. رتبه دوم به «دفتر ملی پژوهش اقتصادی»، تعلق داشته و پس از آن «صندوق بین‌المللی پول» و «دانشگاه لندن» در رتبه سوم قرار دارند.

جدول ۱. کشورها و سازمان‌های فعال در قلمرو سیاست پولی

سازمان‌های فعال		تعداد رکوردها	درصد از ۱۸۴۳۶		
۱	FEDERAL RESERVE SYSTEM	۱۳۸۲	۷/۴۹۶		
۲	NATIONAL BUREAU OF ECONOMIC RESEARCH	۵۵۵	۳/۰۱		
۳	INTERNATIONAL MONETARY FUND	۴۶۴	۲/۵۱۷		
۴	UNIVERSITY OF LONDON	۴۶۴	۲/۵۱۷		
۵	EUROPEAN CENTRAL BANK	۴۲۸	۲/۳۲۲		
کشورهای فعال					
		بازه ۲۰۰۱-۲۰۱۰		بازه ۲۰۱۱-۲۰۲۰	
	کشور	رکوردها	درصد	کشور	رکوردها
۱	USA	۸۶۴	۵۴/۱۰۵	USA	۳۲۹۷
۲	England	۱۷۹	۱۱/۲۵۱	England	۱۳۴۴
۳	Germany	۷۱	۴/۴۱۳	Germany	۱۲۳۳
۴	Canada	۶۵	۴/۰۸۵	Peoples R China	۱۰۹۴
۵	Italy	۵۹	۳/۷۰۸	Italy	۶۹۳

منبع: WoS

تحلیل محتوای چهار دهه پژوهش در سیاست‌های پولی بانک مرکزی ... / عسکریان کاخ و ... ۳۷

در هر چهار دهه، پژوهشگران ایالات متحده و انگلستان به ترتیب، به لحاظ میزان تولید منابع، در رتبه اول و دوم قرار داشته‌اند. پس از آن پژوهشگران کشورهای آلمان، ایتالیا، کانادا، چین و استرالیا، بیشترین نقش را در بین سایر کشورهای جهان در انتشار قلمرو سیاست پولی ایفاء کرده‌اند.

پاسخ به سؤال چهارم. پرکارترین نویسندگان بر اساس میزان تولید مقاله قلمرو موضوعی سیاست پولی کدامند؟

طبق جدول ۲، بیشترین میزان تولید مقاله توسط «GUPTA R». از دانشگاه پرتوریا در آفریقای جنوبی بوده که میزان استناد خالص به مقالات وی ۴۸۱۵ است.

جدول ۲. نویسندگان پرتولید قلمرو سیاست پولی

نویسنده	وابستگی سازمانی	رکوردها	درصد از ۱۸۴۳۶ مدرک	اچ ایندکس	کل استنادات	خود استنادی	استناد خالص
۱	GUPTA R.	University of Pretoria; SOUTH AFRICA	۹۳	۰/۵۰۴	۳۸	۱۰۳۱	۴۸۱۵
۲	WOODFORD M.	Columbia University; USA	۴۵	۰/۲۴۴	۴۳	۱۳۱	۷۰۹۱
۳	SVENSSON LEO	Stockholm School of Economics; SWEDEN	۴۱	۰/۲۲۲	۱۳	۴۱	۴۵۵
۴	KIM S.	Seoul National University; SOUTH KOREA	۴۰	۰/۲۱۷	۹	۱۸	۲۱۰
۵	ARESTIS P.	University of Cambridge; ENGLAND	۳۹	۰/۲۱۲	۲۴	۱۶۵	۲۰۹۴

منبع: WoS

«WOODFORD M.» از دانشگاه کلمبیا با ۴۵ مقاله در رتبه دوم قرار دارد که دارای بالاترین اچ ایندکس و استنادات بوده و بیشترین استناد خالص در بین ۵ نویسنده اول (۷۰۹۱ استناد) را به خود اختصاص داده است.

پاسخ به سؤال پنجم. پربسامدترین کلیدواژه‌های قلمرو موضوعی سیاست پولی در چهار دهه اخیر کدامند؟

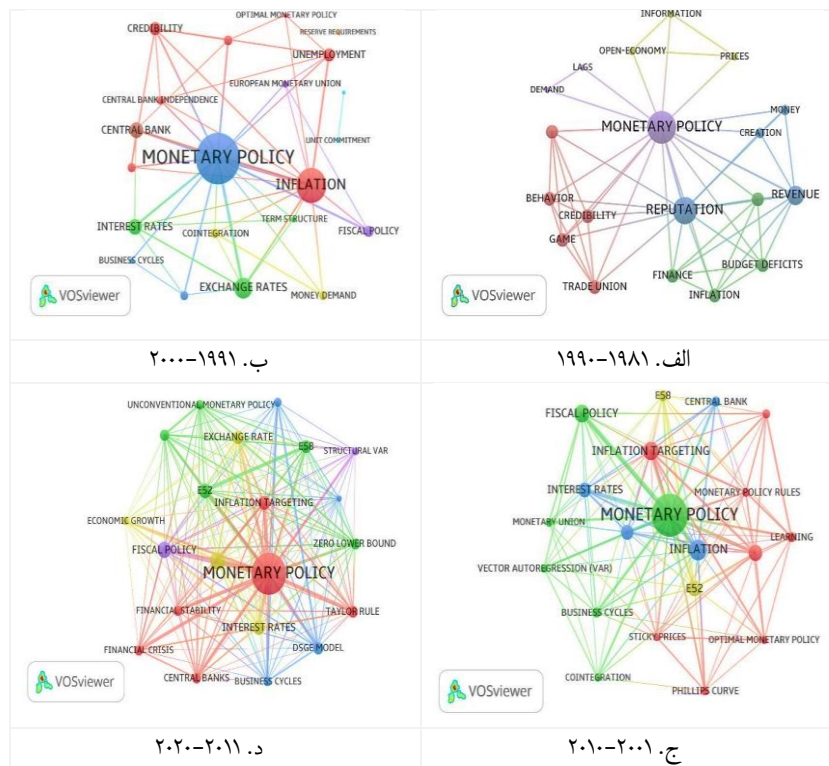
طبق جدول ۳ عباراتی همچون «سیاست پولی» و «تورم»، جزو ۲۰ موضوع مورد توجه در هر چهار دهه هستند.

جدول ۳. رتبه‌بندی ۲۰ کلیدواژه هسته قلمرو سیاست پولی

کلیدواژه‌ها	دهه
Monetary Policy; Reputation; Revenue; Open-Economy; Prices; Information; Budget Deficits; Inflation; Causality; Finance; Trade Union; Stabilization Policy; Credibility; Behaviour; Game; Money; Creation; Demand; LAGS	۱۹۹۰-۱۹۸۱
Monetary Policy; Inflation; Exchange Rates; Credibility; Interest Rates; Central Bank; Unemployment; Central Bank Independence; Inflation Targeting; Reserve Requirments; Optimal Monetary Policy; Business Cycles; Time Consistency; Cointegration; Fiscal Policy; Term Structure; Liquidity Effect; Unit Commitment; Money Demand; European Monetary Union; Spinning Reserve;	۲۰۰۰-۱۹۹۱
Monetary Policy; Inflation; Inflation Targeting; Fiscal Policy; Taylor Rule; Exchange Rates; Optimal Monetary Policy; Interest Rates; E52; Business Cycles; Monetary Policy Rules; Vector Autoregression (VAR); Learning; Sticky Prices; Phillips Curve; Monetary Union; Indeterminacy; Central Bank; Cointegration; E58	۲۰۱۰-۲۰۰۱
Monetary Policy; Inflation; Fiscal Policy; DSGE Model; Inflation Targeting; Interest Rates; Exchange Rates; Business Cycles; Financial Crisis; E52; Unconventional Monetary Policy; Quantitative Easing; Taylor Rule; Zero Lower Bound; Financial Stability; Optimal Monetary Policy; Central Banks; Structural VAR; E58	۲۰۲۰-۲۰۱۱

منبع: WoS

«نرخ ارز»، «نرخ بهره»، «هدف‌گذاری تورم»، «بانک مرکزی»، «سیاست پولی بهینه»، «چرخه کسب‌وکار» و «سیاست مالی» موضوعاتی هستند که از دهه ۱۹۹۰ به بعد، جزو موضوعات هسته بوده‌اند. در شکل ۱، شبکه موضوعات هسته قلمرو موضوعی سیاست پولی در چهار دهه اخیر نشان داده شد. در هر تصویر، رنگ گره‌ها نشانگر خوشه‌های موضوعی قلمرو سیاست پولی در آن دهه است. اندازه گره‌ها فراوانی موضوع را نشان می‌دهد. خطوط بین گره‌ها، نمایانگر ارتباط مفهومی بین موضوعات و خوشه‌های موضوعی آن دهه است. هر چه فاصله بین دو گره، کوتاه‌تر باشد، ارتباط بین موضوعات بیشتر است.

شکل ۱. شبکه موضوعات هسته قلمرو سیاست پولی (منبع: WOS)

در بازه ۱۹۸۱ تا ۱۹۹۰، بیشترین موضوعات، به «اعتبار»، «درآمد»، «اقتصاد باز»، «قیمت‌ها»، «اطلاعات»، «کسری بودجه»، «تورم»، «آزمون علیت»، «امور مالی»، «اتحادیه‌های کسب و کار»، «سیاست تثبیت»، «رفتار»، «نوآوری» و «پول» بازمی‌گردد. بیشترین مقالات دهه ۱۹۹۱ تا ۲۰۰۰ بر زمینه‌های «سیاست پولی»، «تورم»، «نرخ ارز»، «اعتبار»، «نرخ بهره»، «بانک مرکزی»، «بیکاری»، «استقلال بانک مرکزی»، «هدف‌گذاری تورم»، «ذخیره قانونی»، «سیاست پولی بهینه»، «چرخه کسب و کار»، «هم‌انباشتگی»، «سیاست مالی»، «ساختار زمانی»، «اثر نقدینگی»، «تقاضای پول» و «اتحادیه پول اروپا» متمرکز هستند. از سال ۲۰۰۱ تا ۲۰۱۰ نویسندگان قلمرو سیاست پولی، بیشتر به انتشار منابع در موضوعاتی همچون «سیاست پولی»، «تورم»، «هدف‌گذاری تورم»، «سیاست مالی»، «قانون تیلور»، «نرخ ارز»، «سیاست بهینه پولی»، «نرخ بهره»، «چرخه کسب و کار»، «قوانین حاکم بر سیاست پولی»، «مدل خود رگرسیون برداری»، «آموزش و یادگیری»، «چسبندگی قیمت»، «منحنی فیلیپس»، «اتحادیه پول»، «عدم قطعیت»، «بانک مرکزی» و «هم‌انباشتگی» پرداخته‌اند. کلیدواژه‌هایی همچون «سیاست پولی»،

«تورم»، «سیاست مالی»، «مدل تعادل عمومی پویای تصادفی»، «هدف‌گذاری تورم»، «نرخ بهره»، «نرخ ارز»، «چرخه کسب‌وکار»، «بحران مالی»، «سیاست پولی غیرمتعارف»، «آزادسازی کمی»، «قانون تیلور»، «ثبات اقتصادی»، «سیاست پولی بهینه»، «بانک‌های مرکزی» و «مدل خود رگرسیون برداری ساختاری» در دهه اخیر بسیار مورد استقبال نویسندگان قرار گرفته است.

پاسخ به سؤال ششم. پربسامدترین مجلات هسته قلمرو موضوعی سیاست پولی کدام‌اند؟

در جدول ۴، مجلات هسته قلمرو سیاست پولی، تعداد استنادات، ضریب تأثیر (Impact Factor)، شاخص ایگن (Eigen Factor)، میزان اثرگذاری مقاله (Article Influence Score)، چارک (Quartile) و سایر اطلاعات ارائه شده است.

جدول ۴. رتبه‌بندی مجلات هسته قلمرو سیاست پولی

Q	IF	درصد از ۱۸۴۳۶	رکوردها	شاخص ایگن	میزان اثرگذاری مقاله	استناد خالص	خوداستنادی	استنادات	کشور	عنوان	
Q3	۱/۳۵۵	۳/۵۸	۶۶۰	۰/۰۰۷۵۸	۱/۶۹۳	۱۶۳۵۴	۷۲۰	۱۷۰۷۴	USA	Journal of Money, Credit and Banking	۱
Q1	۲/۹۶۳	۳/۲۴۴	۵۹۸	۰/۰۱۶۹۱	۴/۱۶۲	۲۸۰۹۱	۹۴۶	۲۹۰۳۷	Netherlands	Journal of Monetary Economics	۲
Q2	۱/۹۳	۳/۰۲۱	۵۵۷	۰/۰۰۹۴۳	۰/۴۶۱	۳۸۰۹	۴۳۹	۴۲۴۸		Economic Modelling	۳
Q3	۰/۹۵۲	۲/۷۷۲	۵۰۰	۰/۰۰۲۱	۰/۴۰۳	۳۳۴۵	۱۳۸	۳۴۸۳		Journal of Macroeconomics	۴
Q3	۱/۲۰۴	۲/۶۲۵	۴۸۴	۰/۰۰۸۵۱	۰/۹۴۹	۵۷۵۶	۴۱۵	۶۱۷۱		Journal of Economic Dynamics and Control	۵

منبع: WoS

نشریه "Journal of Money, Credit and Banking" از کشور آمریکا منتشرکننده بیشترین مقالات قلمرو سیاست پولی است؛ اما نشریه هلندی "Journal of Monetary Economics" با بالاترین نرخ استناد که به واسطه خوداستنادی کسب‌شده در رتبه دوم نشریات قرار دارد.

پاسخ به سؤال هفتم. پربسامدترین مقالات پراستناد قلمرو موضوعی سیاست پولی کدام‌اند؟

جدول ۵، مقالات پراستناد قلمرو سیاست پولی را نشان می‌دهد.

تحلیل محتوای چهار دهه پژوهش در سیاست‌های پولی بانک مرکزی... / عسکریان کاخ و ... ۴۱

جدول ۵. مقالات پراستناد قلمرو سیاست پولی

میانگین سالانه	کل استنادها	قلمرو موضوعی	کشور	Q	IF	منبع/سال	مقاله و نویسندگان	
۶۶/۹	۶۶۹	Business & Economics	USA	Q1	۵/۵۵۸	American Economic Review /2012	Credit Booms Gone Bust: Monetary Policy, Leverage Cycles, and Financial Crises, 1870-2008/ Authors: Schularick, Moritz; Taylor, Alan M.	۱
۵۲/۹۱	۵۸۲		USA	Q1	۳/۹۹۲	Econometrica /2011	The Model Confidence Set Authors: Hansen, Peter R. Lunde, Asger; Nason, James M.	۲
۵۰/۱۸	۵۵۲		Netherlands	Q1	۲/۹۶۳	Journal of Monetary Economics /2011	A model of unconventional monetary policy/ Authors: Gertler, Mark; Karadi, Peter	۳
۴۵	۴۹۵		USA	Q1	۵/۵۰۴	Journal of Political Economy /2011	When Is the Government Spending Multiplier Large?/ Authors: Christiano, Lawrence; Eichenbaum, Martin; Rebelo, Sergio	۴
۴۶/۶	۴۶۶		USA	Q1	۶/۸۱۳	Journal of Finance /2012	Uncertainty about Government Policy and Stock Prices/ Authors: Pastor, Lubos; Veronesi, Pietro	۵

منبع: WoS

بالاترین میزان استناد مربوط به مقاله‌ای از نشریه "American Economic Review" و همچنین بیشترین استنادات مربوط به مقالات ایالات متحده بوده است.

۸. جمع‌بندی و پیشنهادها

جهان در صد سال اخیر بحران‌های اقتصادی متفاوتی به خود دیده است. سیاست‌های اقتصادی به کار گرفته شده برای عبور از بحران‌ها، متناسب با دوره زمانی و عمق رکود حاصل از بحران، دلایل وقوع و میزان وسعت بحران در کشورهای مختلف، گوناگون بوده است. یافته‌ها نشان داد روند انتشارات علمی سیاست پولی پیوسته در حال افزایش بوده و در محدوده زمانی ۱۹۸۱-۲۰۲۰، تعداد ۱۸۴۳۶ رکورد در این پایگاه نمایه شده است. جهت بررسی تطبیقی تحولات با میزان برون‌دادهای پژوهشی در گستره زمان، توزیع فراوانی منابع منتشر شده قلمرو سیاست پولی در چهار

دهه زمانی مجزا مورد بررسی قرار گرفت. بسامد وقوع واژه‌ها، مقیاسی مهم در تحلیل محتوا است. این سنجه برای تعیین مهم‌ترین موضوع‌های پژوهشی در یک قلمرو با تمرکز بر واژه‌های پرسامد، مورد استفاده قرار می‌گیرد، یعنی فراوانی یک واژه به منزله شاخصی از اهمیت توجه، یا تأکید بر آن واژه یا اندیشه در نظر گرفته می‌شود یا مفهوم با آن مرتبط است.^{۳۷} اصلی‌ترین بخش پژوهش، تحلیل محتوایی برون‌دادهای علمی قلمرو سیاست پولی است؛ بنابراین سعی بر آن بوده موضوعات هسته که بر اساس کلیدواژه‌های پرسامد در منابع پژوهشی استفاده شده‌اند، شناسایی شوند. تحلیل مفاهیم و موضوعات یک مجموعه از مدارک و میزان رخداد آنها می‌تواند ساختار موضوعی آن قلمرو علمی را نمایان سازد.^{۳۸} در این رهگذر کشف ارتباطات قلمروهای پژوهشی علم و امکان تعقیب دگرگونی‌های ساختاری و تکامل شبکه ادراکی، اجتماعی و پیوندهای مهم نیز مقدور خواهد شد.^{۳۹} در این تحقیق، تحلیل محتوای موضوعی قلمرو مذکور بر اساس فنون علم‌سنجی نتایج قابل تأمل و مفیدی به دست داد. دو عبارت «سیاست پولی» و «تورم» همچنان از کلیدواژه‌های هسته قلمرو موضوعی سیاست پولی در هر چهار دهه قلمداد می‌شوند. همچنین در سه دهه اخیر موضوعات «نرخ ارز»، «نرخ بهره»، «هدف‌گذاری تورم»، «بانک مرکزی»، «سیاست پولی بهینه»، «چرخه کسب‌وکار» و «سیاست مالی» بیشترین توجه را به خود اختصاص دادند.

در دهه نخست برون‌دادهای علمی چندانی نمایه نشده، اما دستخوش تغییرات قابل توجهی بوده که در سال‌های پیش از آن، دنیای اقتصاد و سیاست پولی را تحت تأثیر قرار داده است. وقایعی چون جنگ جهانی اول (۱۹۱۴-۱۹۱۸)، بحران جنگ تا دهه ۱۹۳۰، جنگ جهانی دوم (۱۹۳۹ تا ۱۹۴۵)، وقوع طولانی‌ترین و شدیدترین رکود اقتصادی قرن بیستم یعنی بحران اقتصادی دهه ۳۰ آمریکا، بحران گسترده مالی و اقتصادی در اکثر کشورهای صنعتی از ورشکستگی بانک‌ها در دهه ۱۹۳۰، «رکود اتحادیه»؛ رکود دوران صلح پس از جنگ جهانی دوم، اتهام بانک‌های مرکزی به ایجاد بحران، تحقیر و بی‌اعتنایی به سیاست پولی در اواسط دهه ۱۹۵۰، بحران جنگ کره و دوره رکود آن در ۱۹۵۳، رکود (Rolling Adjustment) ۱۹۶۰، شرایط تورمی اواخر دهه ۱۹۶۰ و ۷۰، بحران ۱۹۶۹ ضد تورمی دولت آمریکا، بحران نفتی ۷۵-۱۹۷۳ که طولانی‌ترین دوران رکود جهانی پس از رکود بزرگ است، اواخر دهه ۷۰ و اوایل دهه ۸۰ و همراه با سیاست‌های ضد تورمی فدرال

37. Xiaoguang Wang, and Mitsuyuki Inaba, "Analyzing structures and evolution of digital humanities based on correspondence analysis and co-word analysis", *Art research* 9 (2009):130.

۳۸. اسماعیل مصطفوی، فریده عصاره، و محمد توکلی زاده راوری، «شناسایی ساختار محتوایی مطالعات علم اطلاعات و دانش‌شناسی بر اساس واژگان و مفاهیم مقالات آن در پایگاه اطلاعاتی وب‌آوساینس (۲۰۰۹-۲۰۱۳)»، پژوهشنامه پردازش و مدیریت اطلاعات ۳۳، شماره ۳ (۱۳۹۷): ۱۲۹۷.

۳۹. حمید احمدی، و فریده عصاره، «مروری بر کارکردهای تحلیل هم‌واژگانی»، فصلنامه مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات ۲۸، شماره ۱، (۱۳۹۶): ۱۲۶.

رزرو و تحمل یک دوره همراه با رکود، سال‌های ۱۹۷۱ تا ۱۹۷۳ سقوط پرتون وودز، تأمین هزینه جنگ ویتنام و برنامه‌های گسترده رفاه اجتماعی؛ وقایع ذکر شده سبب رویدادهای دهه ۱۹۸۰ شد که به واسطه سیاست‌های مضیق پولی متمرکز در ایالات متحده، انگلستان و سایر کشورها تورم مهار شده و اهمیت تورم پایین بر اساس سیاست‌های معتبر پولی مورد تأکید مجدد قرار گرفت. در بسیاری از کشورها استقلال بانک‌های مرکزی توجه شده و برای حفظ و نگهداری تورم در سطح پایین، به آنها اختیار قانونی داده شد. با آنکه در دهه ۱۹۸۰، شاهد بحران بدهی‌ها بوده‌ایم، اما رشد چشمگیری در کمیت مطالعات قلمرو سیاست پولی مشاهده نمی‌شود، اما نگاهی به موضوعات کلیدی آن دهه، نشان از نابسامانی در کسب درآمد، قیمت‌ها، کمبود مواد غذایی، بهداشت و درمان، آموزش، افزایش بدهی‌ها و سایر دغدغه‌های منحصر به آن دهه دارد. در سال ۱۹۸۷ بحران دوشنبه سیاه رقم خورد که در پی آن سقوط شدید و ناگهانی ارزش سهام در بازارهای مالی اکثر کشورهای صنعتی دنیا شروع شد.^{۴۰} در اوایل دهه ۱۹۹۰، تعداد زیادی از کشورها از تورم بزرگ درس گرفته بودند و سیاست‌های بانک مرکزی در این کشورها به دنبال تثبیت قیمت‌ها بود.^{۴۱} در دهه نخست مورد پژوهش، بیشترین انتشارات متخصصان قلمرو سیاست پولی، در سال ۱۹۸۹ (۴۶ مدرک) و کمترین آن ۳۲ مدرک در سال ۱۹۸۱ بود. برون‌دادهای پژوهشی دهه دوم نیز با اندکی تغییر نسبت به دوره قبل، با رشدی ملایم، صعودی بود. بیشترین انتشارات مربوط به سال ۱۹۹۸ و کمترین مربوط به سال ۱۹۹۱ بود. در اوایل دهه ۱۹۹۰، به دنبال اتخاذ سیاست‌های بانک‌های مرکزی مبنی بر تثبیت قیمت‌ها، این دهه با تلاش بیشتر پژوهشگران همراه شده است. نگاهی به نمودارهای ۱ و ۲ نشان از آن دارد که روند رو به رشد پژوهش‌های قلمرو سیاست پولی در سال ۱۹۹۷ و ۱۹۹۸ با بحران مالی آسیا معروف به بحران صندوق بین‌المللی پول که از جولای ۱۹۹۷ آغاز شد، ارتباط دارد. از اثرات آن تأکید پژوهشگران دهه ۱۹۹۰ بر مواردی همچون تورم، نرخ ارز، نرخ بهره، بانک مرکزی، بیکاری، استقلال بانک مرکزی، هدف‌گذاری تورم، ذخیره قانونی، سیاست پولی بهینه، چرخه کسب‌وکار، سیاست مالی، اثر نقدینگی، تقاضای پول و سایر موارد است. مثلاً، کلیدواژه «هدف‌گذاری تورم» از دهه ۱۹۹۰ تاکنون از جمله پربسامدترین کلیدواژه‌ها بوده است؛ زیرا اولین بار در سال ۱۹۹۰ کشور نیوزیلند «هدف‌گذاری تورم» را به منزله چهارچوبی برای سیاست‌گذاری پولی خود اتخاذ نمود و تجربه موفق نیوزیلند، سبب استفاده وسیع

۴۰. بهنام سالم، «تاریخچه سیاست پولی»، مجله اقتصادی ۱۲، شماره ۶ و ۷ (۱۳۹۱): ۸۵؛ سعید تقی‌ملایی، «سیاست‌های پولی: تحولات، اهداف و چالش‌ها»، تجارت فردا، قابل دسترسی در <https://www.tejaratefarda.com>، ۱۴۰۰/۴/۳؛ Milton Friedman, "The Role of Monetary Policy", *The American Economic Review* 58 no.1 (1968): 5

41. Edmund S. Phelps, "Phillips curves, expectations of inflation and optimal unemployment over time", *Economica* 263 : (1967).

آن توسط کشورهای مختلف تاکنون شده است.^{۴۲} بیشترین انتشارات دهه سوم متعلق به سال ۲۰۱۰ با ۷۴۷ مدرک بوده و ردپای بحران دات‌کام در مارس ۲۰۰۱، در تعداد منابع نمایه‌شده در وب‌آوساینس به‌وضوح قابل مشاهده است. در این دوره رکودی که به بحران ۱۱ سپتامبر نیز معروف است در مارس ۲۰۰۱ آغاز شد و هشت ماه به طول انجامید. رکود اقتصادی در پی بحران مالی ۲۰۰۸ در آمریکا که تحت عنوان رکود بزرگ نیز شناخته می‌شود، شدیدترین رکود اقتصادی پس از بحران بزرگ ۱۹۳۰ قلمداد می‌شود که بر افزایش میزان پژوهش‌ها تأثیرگذار بوده و تأثیر آن بر کاهش نرخ بهره، کاهش رشد اقتصادی، سقوط کسب‌وکارها، افزایش چشمگیر تعداد خانوارهای زیر خط فقر و سایر عوامل، باعث توجه بیش‌ازپیش مقالات سال ۲۰۰۷ و پس از آن، به موضوعاتی همچون «تورم»، «هدف‌گذاری تورم»، «سیاست مالی»، «سیاست بهینه پولی»، «نرخ بهره»، «چرخه کسب‌وکار»، «قوانین حاکم بر سیاست پولی»، «بانک مرکزی»، «نرخ ارز»، «ثبات اقتصادی» و «بحران مالی» شده است. بحران مالی که در تابستان ۲۰۰۷ رخ داد، توجهات را به کانون‌های دیگر سیاست‌های پولی متمرکز کرد. در پی آن، در سال ۲۰۰۸، Zhou و Borio، اصطلاح «کانال ریسک‌پذیری» (Risk-Taking Channel) سیاست پولی را ابداع کردند که مورد توجه بسیاری از پژوهشگران اقتصادی قرار گرفت.^{۴۳} می‌توان گفت که رکود ۲۰۰۸، توجه اقتصاددانان را بار دیگر به امکان وقوع رکودهای بسیار سنگین جلب کرده و لزوم بازنگری در سیاست‌گذاری‌های پولی و مالی کشورها و همچنین لزوم تغییر در سیاست‌های تجارت جهانی را آشکار کرده است؛ بنابراین، نتایج این تلاش‌ها تولید و انتشار مقالات علمی در سال ۲۰۱۰ را در پی داشته است. دهه چهارم مورد مطالعه از سال ۲۰۱۱ آغاز می‌گردد. در سال ۲۰۲۰ بیشترین انتشارات در قلمرو سیاست پولی جهان رقم خورده است. در نیمه دوم ۲۰۱۶ عملکرد اقتصاد جهان بهبود یافت. کندشدن رشد اقتصاد جهانی و کاهش سطح فعالیت‌های اقتصادی در کشورهای پیشرفته در سال ۲۰۱۵، افزایش نرخ رشد اقتصادی در سال ۲۰۱۷ و به تبع آن، کاهش نرخ بیکاری؛ و پس از آن، کاهش نرخ رشد اقتصادی از اوایل سال ۲۰۱۸ در مقایسه با سال قبل، افزایش نرخ تورم در سطح جهان و سایر عوامل وابسته، می‌تواند از دلایل جهش نمودار تحقیقات بخش سیاست پولی باشد. روند رشد مطالعات در سال ۲۰۲۰، نسبت به سال ۲۰۱۹ سرعت کندتری داشته و بحران کرونا با گستردگی جهانی آن می‌تواند از دلایل آن در نظر گرفته شود. به طور کلی، گرایش پژوهشگران در دهه اخیر به کلیدواژه‌هایی همچون تورم، سیاست پولی و مالی، هدف‌گذاری تورم، نرخ ارز و بهره، ثبات اقتصادی و سیاست پولی بهینه بانک‌های مرکزی، می‌تواند میراث تحولات اقتصادی این دهه

۴۲. حسین اصغری‌پور، بهزاد سلمانی، و علیرضا جلیلی مرند، «تأثیر هدف‌گذاری تورم بر نرخ رشد اقتصادی در کشورهای غیر صنعتی»، پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی ۲۱، شماره ۶۵ (۱۳۹۲): ۵.

43. Tobias Adrian, and Hyun Song Shin, "Prices and quantities in the monetary policy transmission mechanism", *Federal Reserve Bank of New York Staff Report* 396 (2009): 2-6.

باشد. این در حالی است که در طول این چهل سال، پژوهش‌های متمرکز بر ابزارهای اساسی سیاست‌گذاری پولی، همچون، عملیات بازار باز، چندان به چشم نمی‌خورد و همانگونه که پاسکاریلو و همکاران^{۴۴} می‌گویند، در قلمرو موضوعی مربوطه، توجه اندکی به موضوع «عملیات بازار باز» شده است. طبق داده‌های نمودار ۲، گرچه در منابع موجود در پایگاه استنادی وب‌آوساینس در دهه اول و نیز تا نیمه دهه دوم مورد بررسی، منابع درخوری در زمینه موضوعی «عملیات بازار باز» نمایه نشده است، اما به تدریج در دهه سوم و چهارم، مقالات بیشتری در این موضوع منتشر شده‌اند. بیشترین مدرک با موضوع عملیات بازار باز در سال ۲۰۱۳ و سپس ۲۰۰۷ و ۲۰۱۷ است. نشریه «Applied Economics Letters» نسبت به سایر نشریه‌ها نقش فعال‌تری در انتشار مقالات با موضوع عملیات بازار باز داشته که تاریخ انتشار آنها مربوط به سال‌های ۲۰۰۴، ۲۰۰۶، ۲۰۱۷ و ۲۰۲۰ است. گرچه روند انتشار منابع این حوزه در پایگاه موردنظر، در طول زمان افزایش داشته و بیش از نیمی از آنها در دهه اخیر منتشر شده‌اند، اما تنها ۲۷ مقاله در طول چهل سال در پایگاه وب‌آوساینس نمایه شده است؛ بنابراین شاهد شکاف عمیقی بین پژوهش‌های این قلمرو با سیاست اجرایی بانک‌های مرکزی هستیم و لازم است افرادی که در امر سیاست‌گذاری پولی و نیز تحقیق و توسعه این قلمرو دخیل هستند به پژوهش در زمینه سیاست پولی و ابزارهای اجرای آن توجه بیشتری نشان دهند. در نتیجه، توسعه هر چه بیشتر سیاست پولی، نیازمند پژوهش‌ها و اجرای طرح‌های علمی و پژوهشی است که اتخاذ تصمیم درست، سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی علمی-پژوهشی مناسب و حتی تخصیص منابع مالی مناسب برای پژوهشی‌ها و امور اجرایی هم‌راستا را به همراه داشته باشد.

یافته‌های حاصل از بررسی کشورها و سازمان یا دانشگاه فعال نشانگر آن است که پژوهشگران «Federal Reserve System»، با اختلاف زیاد نسبت به سایر سازمان‌ها بیشترین سهم را در انتشار پژوهش‌های مرتبط با سیاست پولی داشته‌اند. در هر چهار دهه، پژوهشگران ایالات متحده و انگلستان به ترتیب، به لحاظ میزان تولید منابع در رتبه اول و دوم قرار داشته‌اند. به نظر می‌رسد پژوهشگران تمایل بیشتری به کار پژوهشی با کشورهای مطرح داشته‌اند. در سه دهه اول ایالات متحده با فاصله زیاد از انگلستان، آلمان، ایتالیا، کانادا، چین و استرالیا، از جمله کشورهای تأثیرگذار در قلمرو موردنظر شناسایی شد؛ اما در هر چهار دهه پژوهشگران ایالات متحده و انگلستان گوی سبقت را از سایر کشورها ربوده‌اند. هر چند که تعداد مقالات تولیدشده توسط ایالات متحده در هر دهه از دهه پیشین بیشتر بوده، اما درصد تولید ایالات متحده از کل منابع در

44. Paolo Pasquariello, Jennifer Roush, and Clara Vega, "Government intervention and strategic trading in the US treasury market", *Journal of Financial and Quantitative Analysis* 55, no. 1 (2020): 144.

طول چهار دهه اخیر رو به کاهش بوده است. این در حالی است که کشور ایران در این قلمرو حضور مؤثری نداشته است.

شاخص «اچ-ایندکس» که در حال حاضر به مثابه بهترین معیار موجود در ارزیابی علمی افراد است نشان می‌دهد که هر یک از پژوهشگران به تنهایی چه نقشی در پیشبرد دانش بشری دارند.^{۴۵} نتایج پژوهش مؤید آن است که بیشترین تعداد تألیف قلمرو مذکور مربوط به Gupta است، اما Devereux، Woodford و De Haan، دارای بالاترین اچ ایندکس بودند. بیشترین تعداد استناد را Woodford دریافت کرده که باید نشان از کیفیت مقالاتی باشد که نوشته است، اما با بررسی تعداد خوداستنادی مشخص می‌شود وی تا حدی از استناد به تألیفات خود بهره برده است. پس از او، Devereux و De haan. در رتبه‌های بعدی قرار گرفته‌اند.

ضریب تأثیر، ابزار کمی برای رتبه‌بندی، ارزیابی، طبقه‌بندی و مقایسه مجلات است. میزان اثرگذاری مقاله میانگین اهمیت مقالات یک مجله پنج سال پس از انتشار است. اعداد بزرگ‌تر از یک، نشان از تأثیر بالاتر مقالات یک مجله دارد. شاخص چارک، نیز با توجه به ضریب تأثیر محاسبه شده و کیفیت یک مجله را در قیاس با مجلات دیگر قلمرو موضوعی خاص نشان می‌دهد.^{۴۶} اعتبار و اهمیت یک نشریه، از طریق شاخص ایگن، نیز مشخص می‌شود.^{۴۷} بررسی مجلاتی که پژوهش‌های قلمرو موضوعی سیاست پولی را منتشر می‌کنند نشان داد که از ۱۸۴۳۶ رکورد مورد بررسی، نشریه "Journal of Money, Credit and Banking" و "Journal of Monetary Economics" با اختلاف بسیار اندک از یکدیگر به ترتیب، بیشترین سهم را در انتشار پژوهش‌های این قلمرو داشته‌اند؛ اما در این میان نشریه "Journal of Monetary Economics" به لحاظ بالاترین تعداد استناد، شاخص ایگن، ضریب تأثیر و نیز میزان اثرگذاری مقاله، گوی سبقت را از سایر نشریات برده و با توجه به اینکه در رتبه دوم تعداد مقالات قرار دارد می‌توان گفت یکی از مهم‌ترین نشریات این قلمرو قلمداد می‌شود. همواره چاپ مقاله در نشریات معتبر بین‌المللی به دلیل اعتبار دریافت استناد و اشتهار برای پژوهشگران امری مهم است؛ از این رو نتایج این بخش کمک زیادی به پژوهشگران قلمرو سیاست پولی می‌نماید.

ارزیابی مقالات پراستناد این قلمرو موضوعی نشان از آن دارد که مقاله "Credit Booms Gone Bust: Monetary Policy, Leverage Cycles, and Financial Crises"، دارای بالاترین

45. Jorge E. Hirsch, "An index to quantify an individual's scientific research output that takes into account the effect of multiple coauthorship", *Scientometrics* 85, no. 3 (2010): 742.

46. "Clarivate Analytics", Clarivate, Last modified June 19, 2020. <https://clarivate.com/webofsciencegroup/essays/impact-factor/>

47. "Eigenfactor", Eigenfactor, Last modified June 19, 2020. <http://www.eigenfactor.org>

تحلیل محتوای چهار دهه پژوهش در سیاست‌های پولی بانک مرکزی... / عسکریان کاخ و ... ۴۷

استناد است. این مقاله در نشریه «American Economic Review» که دارای رتبه Q1 است به چاپ رسیده و دارای ۶۶۹ استناد است. در این بخش از یافته‌ها شاهد حضور ۶ مقاله در مجلاتی با رتبه Q1 هستیم. از سوی دیگر، مقالات منتشر شده توسط ایالات متحده جزو پراستنادترین مقالات هستند.

پژوهش حاضر در بهره‌گیری از روش‌ها و ابزارهای علم‌سنجی جهت تحلیل محتوای متون و تعیین جایگاه زیرشاخه‌های موضوعی، با پژوهش خاصه و سلامی^{۴۸} هم‌جهت است. همچنین، در بررسی وضعیت پژوهش‌های بحث عملیات بازار باز، با تحلیل محتوای نظریه و عبادی^{۴۹} همسو است. پژوهش تیرگر و آقاری^{۵۰} قلمرو اقتصاد را به مثابه آنچه در این پژوهش مورد بررسی است با روش علم‌سنجی بررسی نموده‌اند که از این نظر با یکدیگر در یک راستا قرار دارند. نتایج تحقیق حاضر با پژوهش مقدم، واعظ و اکبری^{۵۱} در بررسی مطالعات اقتصاد کلان نتایج مشابهی داشت. هر دو پژوهش نشان از این حقیقت داشت که اولویت‌های پژوهشی اقتصاد ایران با عملکرد فعلی بخش‌های اقتصادی همخوانی چندانی ندارد. نتایج پژوهش حاضر با پژوهش تحلیل محتوای نشریات قلمرو موضوعی اقتصاد رشیدی آشتیانی و لاریجانی^{۵۲} همخوانی محتوایی دارد.

آنچه از متون برمی‌آید مؤید آن است که سیاست‌گذاری‌های پولی در طی زمان، دستخوش فراز و فرودهایی بوده است؛ در حال حاضر، در نظام بانکداری متعارف مهم‌ترین و کاراترین ابزار سیاست‌گذاری پولی در کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه، ابزار عملیات بازار باز است. با توجه به تحولات اقتصادی و فناوری‌های جدید، بانک‌های مرکزی جهان اقدام به تجدیدنظر در نحوه فعالیت خود نموده‌اند.^{۵۳} بانک مرکزی ایران نیز در حال حاضر شرایط را برای اجرای عملیات بازار باز در چهارچوب جدید سیاست‌گذاری پولی فراهم نموده است. با توجه به اهمیت جایگاه کنونی مبحث «عملیات بازار باز» به مثابه یک اولویت اجرایی در بانک مرکزی ایران برای کنترل نقدینگی و مهار تورم و از سوی دیگر عدم توجه به موضوع موردنظر در تحقیقات منتشر شده می‌توان نتیجه گرفت که بایستی توجه بیشتری از سوی پژوهشگران و نیز سیاست‌گذاران عرصه بانکداری مرکزی به تحقیقات این قلمرو مبذول گردد. چنانچه نتایج علم‌سنجی قلمرو سیاست پولی بانک

۴۸. خاصه و سلامی، «تحلیل محتوای دو دهه پژوهش در حوزه بازیابی اطلاعات»، ۶۳-۷۸.

۴۹. نظریه و عبادی، «نقش بازار ثانویه اوراق بهادار اسلامی، در گسترش عملیات بازار باز»، ۷-۳۲.

۵۰. تیرگر و آقاری، «برونداد علمی مجلات علوم انسانی در خصوص اقتصاد مقاومتی»، ۱۶-۲۳.

۵۱. مقدم و اکبری، «ارزیابی میزان انطباق مطالعات اقتصاد کلان ایران با اولویت‌های پژوهشی اقتصاد ایران به روش تحلیل محتوا»، ۴۷-۶۹.

۵۲. رشیدی آشتیانی و لاریجانی، «تحلیل محتوای نشریه‌های علمی-پژوهشی در حوزه موضوعی اقتصاد در سال‌های ۱۳۸۵-۱۳۸۹»، ۱۵۷-۱۳۳.

۵۳. احمد مجتهد، «بررسی ابزارها و سیاست‌های پولی بانک مرکزی ایران»، پژوهش‌های پولی-بانکی ۱، شماره ۱ (۱۳۸۸): ۷.

مرکزی مورد استفاده پژوهشگران این قلمرو قرار گیرد، می‌توانند با آگاهی از وضعیت تحقیقات انجام‌شده و نیز موضوعات پژوهشی مورد نیاز به انجام تحقیقات مقتضی بپردازند. به عبارتی، این تحقیق می‌تواند تأثیر مستقیم بر سیاست‌گذاری علمی قلمرو اقتصاد و بانکداری داشته باشد. همانگونه که شاه‌آبادی و سلیمی^{۵۴} می‌گویند هماهنگی سیاست‌های کلان اقتصادی متناسب با سیاست‌های پژوهشی در نهایت موجب رونق بازار پژوهش خواهد شد. از سوی دیگر امکان بهره‌مندی مسئولان و سیاست‌گذاران عرصه بانکداری از نتایج چنین تحقیقاتی در حل مسائل پیش رو و تصمیم‌گیری‌های کلان فراهم می‌گردد.

پیشنهاد می‌شود پژوهشگران ایرانی در پژوهش‌های خود توجه ویژه‌ای به ابزارهای اساسی سیاست پولی کشور و ارائه راهکار در جهت اعتلای آن نمایند. همچنین پژوهشگران علم‌سنجی با ارائه دوره‌ای شاخص‌ها قابلیت تأثیرگذاری نویسندگان و مجلات این قلمرو علمی را مورد بحث قرار داده، بتوانند با دیگر فنون علم‌سنجی از جمله هم‌تألیفی و هم‌استنادی تصویری واضح‌تر از بروندادهای علمی قلمرو فوق در اختیار سیاست‌گذاران بانک مرکزی کشور قرار دهند.

۵۴. ابوالفضل شاه‌آبادی، و صبا سلیمی، «تأثیر حکمرانی خوب بر شدت تحقیق و توسعه کشورهای منتخب توسعه‌یافته و درحال توسعه»، سیاست علم و فناوری ۷، شماره ۲ (۱۳۹۴): ۳۵-۴۶.

سیاهه منابع

الف- منابع فارسی:

- احمدی، حمید، و فریده عصاره. «مروری بر کارکردهای تحلیل هم‌واژگانی»، فصلنامه مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات ۲۸، شماره ۱ (بهار ۱۳۹۶): ۱۲۵-۱۴۵.
- اصغریور، حسین، بهزاد سلمانی، و علیرضا جلیلی مرند. «تأثیر هدف‌گذاری تورم بر نرخ رشد اقتصادی در کشورهای غیرصنعتی»، پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی ۲۱، شماره ۶۵ (۱۳۹۲): ۵-۳۲.
- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران. «آغاز به کار اجرای عملیات بازار باز در بانک مرکزی»، قابل دسترس در <https://cbi.ir/showitem/۱۳۹۸/۱۰/۲۱.aspx>.
- بیات، سعید، و پویا جبل عاملی. «الزامات سیاست‌گذاری تحت شرایط مختلف اقتصادی کلان: کاربردی از داده‌های خرد قیمتی»، پژوهش‌های پولی-بانکی ۱۲، شماره ۳۹ (مهر ۱۳۹۸): ۱-۲۲.
- تقوی، مهدی، و علی اصغر لطفی. «بررسی اثرات سیاست پولی بر حجم سپرده‌ها، تسهیلات اعطایی و نقدینگی نظام بانکی کشور (طی سال‌های ۱۳۸۲-۱۳۷۴)»، پژوهشنامه اقتصادی ۶، شماره ۲۰ (فروردین ۱۳۸۵): ۱۳۱-۱۶۵.
- تقی‌ملایی، سعید. «سیاست‌های پولی: تحولات، اهداف و چالش‌ها»، تجارت فردا، قابل دسترس در <https://www.tejaratefarda.com>، ۱۴۰۰/۴/۳.
- تیرگر، آرام، و زهرا آقالری. «برونداد علمی مجلات علوم انسانی در خصوص اقتصاد مقاومتی»، نشریه علم‌سنجی کاسپین ۲، شماره ۲ (۱۳۹۴): ۱۶-۲۳.
- جعفری هرندی، رضا، احمدرضا نصر، و سید ابراهیم میرشاه جعفری. «تحلیل محتوا روشی پرکاربرد در مطالعات علوم اجتماعی، رفتاری و انسانی، با تأکید بر تحلیل محتوای کتاب‌های درسی»، روش‌شناسی علوم انسانی (حوزه و دانشگاه) ۱۴، شماره ۵۵ (۱۳۸۷): ۳۳-۵۸.
- حاضری، افسانه، فاطمه مکی‌زاده، و الهام مباشری. «تحلیل موضوعی مقالات مرتبط با اعتیاد در پایگاه مدلاین به روش خوشه‌بندی سلسله‌مراتبی»، مدیریت سلامت ۱۹، شماره ۶۶ (۱۳۹۵): ۴۷-۶۰.
- حقانی، نادر، و مجید نژاد معصوم. «تحلیل زبانی و موضوعی مجله رشد آموزش زبان از بدو انتشار تاکنون»، رشد آموزش زبان ۲۴ (پاییز ۱۳۸۶): ۱-۱۱.
- خاصه، علی‌اکبر، و مریم سلامی. «تحلیل محتوای دو دهه پژوهش در حوزه بازیابی اطلاعات»، فصلنامه مدیریت اطلاعات و دانش‌شناسی ۱، شماره ۴ (۱۳۹۳): ۶۳-۷۸.
- دهقان هراتی، علی، حسین مهرابی بشرآبادی و علیرضا رهبر دهقان. «بررسی تأثیر سیاست‌های مالی و مالیاتی بر تجارت بخش کشاورزی در ایران»، برنامه‌ریزی و بودجه ۱۹، شماره ۱ (۱۳۹۳): ۱۱۱-۱۲۸.
- رسولی‌نژاد، احسان. «اثرسنجی سیاست پولی بانک مرکزی ایران بر توسعه درآمدی بانک‌ها»، تحقیقات توسعه اقتصادی ۱۶ (۱۳۹۳): ۴۳-۸۰.

- رشیدی آشتیانی، اعظم، و حسن لاریجانی. «تحلیل محتوای نشریه‌های علمی-پژوهشی در حوزه موضوعی اقتصاد در سال‌های ۱۳۸۵-۱۳۸۹»، فصلنامه علمی-پژوهشی برنامه و بودجه ۱۶، شماره ۳، (۱۳۹۰): ۱۳۳-۱۵۷.
- سالم، بهنام. «تاریخچه سیاست پولی»، مجله اقتصادی ۱۲، شماره ۶ و ۷ (۱۳۹۱): ۸۱-۹۱.
- شاه‌آبادی، ابوالفضل، و صبا سلیمی. «تأثیر حکمرانی خوب بر شدت تحقیق و توسعه کشورهای منتخب توسعه‌یافته و درحال توسعه»، سیاست علم و فناوری ۷، شماره ۲ (۱۳۹۴): ۳۵-۴۶.
- شمسی‌نژاد، سعید، و حسین بریهی. «صندوق سرمایه‌گذاری مشترک بازار پول در بازار بین‌بانکی ریالی ایران»، جستارهای اقتصادی ۱۶، شماره ۳۱ (۱۳۹۸): ۲۴۵-۲۷۰.
- شورای عالی انقلاب فرهنگی، «نقشه جامع علمی کشور». قابل دسترس در ۱۳۹۰/۳/۱۴، <https://www.msrt.ir/file/download/page/pdf-01-m1488284345>.
- عصاره، فریده، غلامرضا حیدری، فیروزه زارع فراشبندی و محسن حاجی‌زین‌العابدینی. از کتاب‌سنجی تا وب‌سنجی. تهران: چاپار، ۱۳۸۸.
- عظاپور، هاشم، عبدالرضا نوروزی چاکلی، و محمد حسن‌زاده. «بررسی و تحلیل عوامل مؤثر بر ضریب تأثیر نشریات حوزه اقتصاد مورد تأیید وزارت علوم، تحقیقات و فناوری»، سیاست علم و فناوری ۲، شماره ۱ (۱۳۸۸): ۵۳-۶۶.
- علیجانی، رحیم، و نورالله کرمی. مطالعات سنجش کمی: کتاب‌سنجی، علم‌سنجی، اطلاع‌سنجی، وب‌سنجی. تهران: چاپار، ۱۳۸۸.
- قائدی، محمدرضا، و علیرضا گلشنی. «روش تحلیل محتوا، از کمی‌گرایی تا کیفی‌گرایی»، روش‌ها و مدل‌های روان‌شناختی ۲۳ (اردیبهشت ۱۳۹۵): ۵۷-۸۲.
- مجتهد، احمد. «بررسی ابزارها و سیاست‌های پولی بانک مرکزی ایران»، پژوهش‌های پولی-بانکی ۱، شماره ۱ (۱۳۸۸): ۱-۲۴.
- مصطفوی، اسماعیل، فریده عصاره، و محمد توکلی‌زاده راوری. «شناسایی ساختار محتوایی مطالعات علم اطلاعات و دانش‌شناسی بر اساس واژگان و مفاهیم مقالات آن در پایگاه اطلاعاتی وب‌اوساینس (۲۰۰۹-۲۰۱۳)»، پژوهشنامه پردازش و مدیریت اطلاعات ۳۳، شماره ۳ (۱۳۹۷): ۱۲۷۱-۱۳۰۰.
- مقدم، وحید، محمد واعظ، و نعمت‌الله اکبری. «ارزیابی میزان انطباق مطالعات اقتصاد کلان ایران با اولویت‌های پژوهشی اقتصاد ایران به روش تحلیل محتوا»، راهبرد اقتصادی ۱، شماره ۱ (۱۳۹۱): ۴۷-۶۹.
- میثمی، حسین، و کامران ندری. «عملیات بازار باز با اوراق بهادار دولت و بانک مرکزی»، تحقیقات مالی اسلامی ۱، شماره ۹ (۱۳۹۴): ۱۲۱-۱۵۶.
- نظرپور، محمدنقی، و روح‌الله عبادی. «نقش بازار ثانویه اوراق بهادار اسلامی، در گسترش عملیات بازار باز»، اقتصاد و بانکداری اسلامی ۴، شماره ۱۲ (۱۳۹۴): ۷-۳۲.

تحلیل محتوای چهارده پژوهش در سیاست‌های پولی بانک مرکزی... / عسکریان کاخ و ... ۵۱

نویخت حقیقی، شهاب، و علی‌اکبر خاصه. «ساختار دانش در پژوهش‌های جغرافیای روستایی با استفاده از رویکردهای تحلیل شبکه و مصورسازی علم»، فصلنامه انجمن جغرافیای ایران ۱۴. شماره ۵۰ (۱۳۹۵): ۲۱۳-۲۴۰.

ب. منابع لاتین:

- Adrian, Tobias, and Hyun Song Shin. "Prices and quantities in the monetary policy transmission mechanism." *Federal Reserve Bank of New York Staff Report* 396 (2009): 131-142.
- Berelson, Bernard. *Content Analysis in communication Research*. New York: Hafner, 1971.
- Birkle, Caroline, David A. Pendlebury, Joshua Schnell and Jonathan Adams. "Web of Science as a data source for research of scientific and scholarly activity." *Quantitative Science Studies* 1, no. 1 (2020): 363-376.
- Britannica. "Monetary policy." Last modified June 17, 2020. <https://www.britannica.com/topic/monetary-policy>
- Cardoso, Ana, Paulo Guimarães, and Klaus Zimmermann. "Comparing the early research performance of PhD graduates in labor economics in Europe and the USA." *Scientometrics* 84, no. 3 (2010): 621-637.
- Chunlin, Jiang, Du Weibin, and Li Jiangbo. "Economy Papers Map of Co-occurrence Analysis Based on CSSCI." *Journal of Information* 27, no. 9 (2008): 78-80.
- Clarivate. "Clarivate Analytics" Last modified June 19, 2020. <https://clarivate.com/webofsciencelibrary/essays/impact-factor/>
- Coupé, Tom. "Revealed performances: Worldwide rankings of economists and economics departments, 1990-2000." *Journal of the European Economic Association* 1, no. 6 (2003): 1309-1345.
- Ding, Ying, Ronald Rousseau, and Dietmar Wolfram. "Visualizing bibliometric networks." *Measuring Scholarly Impact: Methods and Practice*. London: Springer International Pu, 2016: 285-320.
- Eigenfactor. "Eigenfactor." Last modified June 19, 2020. <http://www.eigenfactor.org>
- Friedman, Milton. "The Role of Monetary Policy." *The American Economic Review* 58 (1968): 1-17.
- Hanafizadeh, Payam, and Seyedali Marjaie. "Trends and turning points of banking: a timespan view." *Review of Managerial Science* 14, no. 6 (2020): 1183-1219.
- Hirsch, Jorge E. "An index to quantify an individual's scientific research output that takes into account the effect of multiple coauthorship." *Scientometrics* 85, no. 3 (2010): 741-754.

- Hofer, Katharina, Angela Elisabeth Smejkal, Zeynep Bilgin, and Gerhard A. Wuehrer. "Conference proceedings as a matter of bibliometric studies: the Academy of International Business 2006–2008." *scientometrics* 84, no. 3 (2010): 845-862.
- Mayes, David G., and Jan Toporowski. *Open market operations and financial markets*. New York: Routledge, 2007.
- Moraga-González, José Luis, Marco J. van der Leij, and Sanjeev Goyal. "Economics: An Emerging Small World." *Journal of political economy* 114, no. 2 (2004): 403-412.
- Nederhof, Anton. "Policy impact of bibliometric rankings of research performance of departments and individuals in economics." *Scientometrics* 74, no. 1 (2008): 163-174.
- Pasquariello, Paolo, Jennifer Roush, and Clara Vega. "Government intervention and strategic trading in the US treasury market." *Journal of Financial and Quantitative Analysis* 55, no. 1 (2020): 117-157.
- Phelps, Edmund S. "Phillips curves, expectations of inflation and optimal unemployment over time." *Economica* 34, no. 135 (1967): 254-281.
- Qiao, Zheng, and Yangshu Liu. "Open market operation effectiveness in China." *Emerging Markets Finance and Trade* 53, no. 8 (2017): 1706-1719.
- Ramos, Raúl, Vicente Royuela, and Jordi Suriñach. "An analysis of the determinants in Economics and Business publications by Spanish universities between 1994 and 2004." *Scientometrics* 71, no. 1 (2007): 117-144.
- Vogel, Rick, Fabian Hattke, and Jessica Petersen. "Journal rankings in management and business studies: What rules do we play by?" *Research Policy* 46, no. 10 (2017): 1707-1722.
- Walizer, Michael H., and Paul L. Wienir. *Research methods and analysis*. New York: Harper & Row, 1978.
- Wang, Xiaoguang, and Mitsuyuki Inaba. "Analyzing structures and evolution of digital humanities based on correspondence analysis and co-word analysis." *Art research* 9 (2009): 123-134.